

ALOJZY FELIŃSKI

Boże, coś Polskę..

ALOJZY FELIŃSKI

ANTONI GORECKI

Boże, coś Polskę...¹

Boże, coś Polskę przez tak liczne wieki²
Otoczał blaskiem potęg i chwały,
Coś ją osłaniał tarczą swej opieki³
Od nieszczęść, które przygnębić⁴ ją miały.
Przed Twe ołtarze zanosim błaganie:
Ojczyznę wolną racz nam wrócić, Panie!⁵

Ty, któryś potem⁶ tknięty jej upadkiem
Wspierał walczących⁷ za najświętszą sprawę,
A chcąc⁸ świat cały mieć jej męstwa świadkiem
W nieszczęściach samych pomnażał jej sławę.
Przed Twe ołtarze... itd.

Polska, Bóg, Opieka,
Walka, Wolność

¹*Boże, coś Polskę...* — Autorem pierwszej wersji hymnu *Boże, coś Polskę* jest Alojzy Feliński. Tekst powstał na zamówienie wielkiego księcia Konstantego i został napisany na cześć monarchy Królestwa Polskiego, a razem cara Rosji, Aleksandra I. Opublikowany został 20 lipca 1816 r. w „Gazecie Warszawskiej” pod tytułem *Pieśń narodowa za pomyślność króla*. Hymn wywołał polemikę: w lutym 1817 r. „Pamiętnik Warszawski czyli Dziennik Nauk i Umiejętności” opublikował wersję hymnu Antoniego Goreckiego pod znaczącym tytułem *Hymn do Boga o zachowaniu wolności*. Wykonywana podczas uroczystości kościelnych i patriotycznych pieśń zyskała sobie wielką popularność i ulegała licznym przekształceniom. Podczas poprzedzających wybuch powstania styczniowego masowych manifestacji narodowych, jakie odbywały się przede wszystkim w kościołach, hymn uzyskał znaną dziś postać. Obejmuje ona po części zarówno wersję Felińskiego (dwie pierwsze strofy, fragmenty trzeciej), jak wersję Goreckiego (modyfikacja refrenu, trzecia i czwarta strofa). Początkowa melodia autorstwa kapitana Jana Nepomucena Kraszewskiego z 4-o pułku piechoty poszła w zapomnienie, a zastąpiły ją znane melodie kościelne (najpierw *Bądź pozdrowiona Panienko Maryjo*, a później *Serdeczna Matko*). Najbliższą publikowanej tu wersji jest pochodząca z epoki przedpowstaniowej, wydana pod tytułem *Modlitwa za Ojczyznę* w zeszycie pierwszym *Śpiewów nabożnych polskich*, [Warszawa] 1861. [przypis edytorski]

²*Boże, coś Polskę (...)* sławę — dwie pierwsze strofy hymnu pochodzą z pierwotnej wersji tekstu autorstwa Felińskiego; drobne rozbieżności wskazano w przypisach. [przypis edytorski]

³*Coś ją osłaniał tarczą swej opieki* — w wersji Felińskiego: „I tarczą swojej zasłaniał opieki”. [przypis edytorski]

⁴*przygnębić* — w wersji Felińskiego: „przywalić”. [przypis edytorski]

⁵*Przed Twe ołtarze (...)* Ojczyznę wolną racz nam wrócić — opublikowany 20 lipca 1816 r. w „Gazecie Warszawskiej” pierwotny tekst autorstwa Alojzego Felińskiego zatytułowany *Pieśń narodowa za pomyślność króla* miał nawiązywać do ang. pieśni *God save the King*; wskazywał na to refren: „Przed Twe ołtarze zanosim błaganie/ Naszego Króla zachowaj nam Panie”. Wyrażało się w nim legalistyczne stanowisko aprobujące władzę Aleksandra I w Królestwie Polskim, reprezentowane jednak jedynie przez część społeczeństwa. W lutym 1817 r. „Pamiętnik Warszawski czyli Dziennik Nauk i Umiejętności” opublikował wersję hymnu Antoniego Goreckiego pod znaczącym tytułem *Hymn do Boga o zachowaniu wolności*. Gorecki prezentował pogląd, że wartością jest nie tyle zachowanie króla, ile wolności, stąd refren: „Niesiemy modły przed Twoje ołtarze,/ zostaw nas Panie przy wolności darze”. Prośba o wolność z refrenu Goreckiego pozostała na stałe jako modyfikacja tekstu; podobnie dwie ze strof jego hymnu. Jeszcze w 1817 r. zmieniono drugi wers refrenu na: „Naszą ojczyznę racz nam wrócić, Panie”. Wkrótce pieśń stała się deklaracją nieposłuszeństwa wobec oficjalnej władzy; w 1862 r. została zakazana w zaborze ros., śpiewali ją uczestnicy powstania styczniowego, przez co zyskała miano „Marsylianki 1863 roku”. Później śpiewano „Boże coś Polskę” podczas okupacji hitlerowskiej oraz w czasie stanu wojennego w latach 80. XX w. Po roku 1989 zmieniono ponownie refren, zastępując frazę „racz nam wrócić” słowem „pobłogosław”. [przypis edytorski]

⁶*Ty, któryś potem* — w wersji Felińskiego: „Ty, coś ją potem”. [przypis edytorski]

⁷*walczących* — w wersji Felińskiego: „walczącą”; w całym zdaniu-strofie pierwowzoru tekstu mowa jest o Polsce, nie zaś o jej obrońcach, jak w później przyjętej wersji tekstu. [przypis edytorski]

⁸*A chcąc* — w wersji Felińskiego: „I chcąc”. [przypis edytorski]

Niedawno wolność zabrał z polskiej ziemi⁹,
A łez, krwi naszej popłynęły rzeki,
Jakże to musi być okropnie z tymi,
Którym ojczyznę odbierasz na wieki.
Przed Twe ołtarze... itd.

Wróć naszej¹⁰ Polsce świetność starożytną¹¹,
Użyźnij pola, spustoszałe łany,
Niech szczęście, pokój na nowo zakwitną,
Przestań nas karać, Boże zagniewany!
Przed Twe ołtarze... itd.

Boże, którego ramię sprawiedliwe
Żelazne berła władców świata kruszy¹²,
Skarc naszych wrogów zamiary szkodliwe
Obudź nadzieję w każdej polskiej duszy.
Przed Twe ołtarze... itd.

Bóg, Siła, Władza,
Sprawiedliwość, Wróg

Boże Najświętszy ! Przez Twe wielkie cudy
Oddalaj od nas klęski, mordy boju,
Połącz wolności węzłem Twoje ludy
Pod jedno berło Anioła Pokoju¹³.
Przed Twe ołtarze... itd.

Boże Najświętszy, przez Chrystusa rany
Świeć wiekuiście nad braćmi zmarłymi.
Spojrzyj na lud Twój niewolą znękany,
Przyjmij ofiary z synów polskiej ziemi.
Przed Twe ołtarze... itd.

⁹*Niedawno wolność zabrał (...) wieki* — czwarta strofa pochodzi, z pewnymi przekształceniami, z wersji hymnu Antoniego Goreckiego. W całości hymn ten brzmi: „O ty! którego potężna prawica/ W chwili świat zniszczyć, w chwili stworzyć może,/ Co się lud biedny twą łaską zaszczyca,/ Ty ojców naszych nieśmiertelny Boże!/ Niesiemy modły przed twoje ołtarze,/ Zostaw nas, Panie, przy wolności darze./ Niech innym góry swe złoto oddadzą,/ Niechaj ich miecza żelazna potęga,/ Dzierżąc okuty świat pod swoją władzą,/ Od wiecznych lodów do ognia dosięga./ My niesiem prośby przed Twoje ołtarze,/ Zostaw nas, Panie, przy wolności darze./ Chwilę ją tylko zabrał z naszej ziemi,/ A łez, krwi naszej popłynęły rzeki,/ Jakżeż to musi być okropnie z temi,/ Którym ty wolność odbierzesz na wieki?/ Niesiemy modły przed Twoje ołtarze,/ Zostaw nas wiecznie przy wolności darze./ Jedno twe słowo, wielki gromów Panie,/ Z prochów nas, z prochów wskrzesić było zdolne,/ Jeśli znów karać twa wola nastanie,/ Obróć nas w prochy, ale w prochy wolne./ Niesiemy modły przed Twoje ołtarze,/ Zostaw nas, Panie, przy wolności darze”. W wersji ze *Śpiewów nabożnych polskich* z 1861 r. strofa ta pojawia się w dalszej części utworu, oczywiście przekształcona. [przypis edytorski]

¹⁰*naszej* — w wersji Felińskiego: „nowej”; w innych wersjach: „biednej”. [przypis edytorski]

¹¹*Wróć (...) świetność starożytną* — pierwszy wers, z pewną modyfikacją, pochodzi z wersji Felińskiego; część dalsza strofy, wyrażająca życzenie harmonijnego współżycia narodów polskiego i rosyjskiego pod berłem Aleksandra I, poszła w zapomnienie. Pierwotnie strofa ta brzmiała: „Wróć nowej Polsce świetność starożytną/ I spraw, niech pod Nim szczęśliwą zostanie;/ Niech sprzyjażnione dwa narody kwitną/ I błogosławią Jego panowanie”. Pisane wielką literą zaimki: „Nim”, „Jego” odnoszą się do osoby cara. [przypis edytorski]

¹²*Boże, którego ramię (...) berła władców świata kruszy* — Początek strofy nawiązuje do wymowy początkowej strofy wersji Goreckiego: „O ty! którego potężna prawica/ W chwili świat zniszczyć, w chwili stworzyć może,/ Co się lud biedny twą łaską zaszczyca,/ Ty ojców naszych nieśmiertelny Boże!”. Dalsza część, mówiąca o wrogach Polski, stanowi już modyfikację formalną i ideową wprowadzoną w latach poprzedzających powstanie styczniowe. [przypis edytorski]

¹³*Boże Najświętszy (...) Pokoju* — strofa ta stanowi modyfikacji trzeciej strofy hymnu w pierwotnej wersji Felińskiego, na co wskazują niezmienione wyrazy na końcach wersów; wymowa jednak została całkowicie zmieniona. U Felińskiego strofa brzmi następująco: „Ty, coś na koniec nowymi ją cudu/ Wskrzesił i sławne z klęsk wzajemnych w boju/ Połączył z sobą dwa braterskie ludy,/ Pod jedno berło Anioła pokoju”. [przypis edytorski]

Boże Najświętszy, od którego woli¹⁴
Istnienie świata całego zależy,
Wyrwij lud polski z tyranów niewoli,
Wspieraj szlachetne zamiary młodzieży.
Przed Twe ołtarze... itd.

Bóg, Władza, Wolność

Gdy naród polski dzisiaj we łzach tonie,
Za naszych braci poległych błagamy,
By ich męczeństwem uwieńczone skronie
Nam do wolności otworzyły bramy¹⁵.
Przed Twe ołtarze... itd.

Jedno Twe słowo, wielki niebios Panie¹⁶,
W chwili nas z prochów wskrzesić będzie¹⁷ zdolne.
A gdy zasłużym na Twe ukaranie,
Obróć nas w prochy, ale w prochy wolne!
Przed Twe ołtarze... itd.

Bóg, Wolność

¹⁴*Boże Najświętszy, od którego woli* — w wersji opublikowanej w 1861 w *Śpiewach nabożnych polskich* trzy powyższe strofy występują w odwróconej kolejności. Po niej następuje strofa tu nieuwzględniona: „Oddalaj od nas klęski, mordy, znoje,/ Okaż się ojcem nad dziećmi Twojemi/ Którzywy leli łez tysiące, zdroje/ Za matkę Polskę, o nią Cię prosimy”. [przypis edytorski]

¹⁵*By ich męczeństwem (...) bramy* — w wersji ze *Śpiewów nabożnych polskich*: „Cierniem męczeństwa uwierścili skronie,/ A nam wolności otworzyli bramy”. [przypis edytorski]

¹⁶*Jedno Twe słowo, wielki niebios Panie* — ostatnia strofa, z pewnymi przekształceniami została zachowana z wersji Goreckiego, gdzie brzmi ona: „Jedno twe słowo, wielki gromów Panie,/ Z prochów nas, z prochów wskrzesić było zdolne,/ Jeśli znów karać twa wola nastanie,/ Obróć nas w prochy, ale w prochy wolne”. [przypis edytorski]

¹⁷*będzie* — w wersji Goreckiego (pisanej w czasach istnienia Królestwa Polskiego), z której pochodzi ta strofa: „było”. [przypis edytorski]

Ten utwór nie jest objęty majątkowym prawem autorskim i znajduje się w domenie publicznej, co oznacza że możesz go swobodnie wykorzystywać, publikować i rozpowszechniać. Jeśli utwór opatrzony jest dodatkowymi materiałami (przypisy, motywy literackie etc.), które podlegają prawu autorskiemu, to te dodatkowe materiały udostępnione są na licencji Creative Commons Uznanie Autorstwa – Na Tych Samych Warunkach 3.0 PL.

Źródło: <http://wolnelektury.pl/katalog/lektura/boze-cos-polske>

Tekst opracowany na podstawie: *Śpiewnik polski*, tom I, Lwów 1878

Wydawca: Fundacja Nowoczesna Polska

Publikacja zrealizowana w ramach projektu Wolne Lektury (<http://wolnelektury.pl>). Reprodukacja cyfrowa wykonana przez Bibliotekę Śląską z egzemplarza pochodzącego ze zbiorów BŚ.

Opracowanie redakcyjne i przypisy: Aleksandra Sekuła, Antoni Górecki, Marta Niedziałkowska.

Okładka na podstawie: Lord Biro@Flickr, CC BY-SA 2.0

Wesprzyj Wolne Lektury!

Wolne Lektury to projekt fundacji Nowoczesna Polska – organizacji pożytku publicznego działającej na rzecz wolności korzystania z dóbr kultury.

Co roku do domeny publicznej przechodzi twórczość kolejnych autorów. Dzięki Twojemu wsparciu będziemy je mogli udostępnić wszystkim bezpłatnie.

Jak możesz pomóc?

Przełącz 1% podatku na rozwój Wolnych Lektur: Fundacja Nowoczesna Polska, KRS 0000070056.

Pomóż uwolnić konkretną książkę, wspierając zbiórkę na [stronie wolnelektury.pl](http://wolnelektury.pl).

Przełącz darowiznę na konto: [szczegóły na stronie Fundacji](#).